

УДК 347.77

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ ТА В СВІТІ: ВИКЛИКИ, ПРИНЦИПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Губа Л.М., кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та логістики,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,*

*Басова Ю.О., кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри механічної та електричної інженерії
Полтавський державний аграрний університет*

*Барабаш В.О., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава*

Правове регулювання штучного інтелекту (ШІ) в Україні та в світі є важливою та актуальною темою, яка відображає прагнення суспільства інтегрувати новітні технології у різні сфери життя. В умовах стрімкого розвитку технологій виникають нові виклики, пов'язані з етичними, правовими та соціальними аспектами використання ШІ. Розуміння цих питань є ключовим для формування ефективної правової бази та уникнення потенційних ризиків [1].

Насамперед варто зазначити, що в Україні вже зроблені перші кроки щодо регулювання ШІ. У 01.01.2023 році набрав чинності Закон України «Про авторське право і суміжні права», в якому оновлено правові механізми, що стосуються застосування систем штучного інтелекту. Підходи до правової охорони систем ШІ описано у розділі «Охорона систем ШІ» [2, 3]. Нормативно-правові заходи спрямовані на визначення основних понять та принципів використання цієї технології. Впровадження правових норм дозволяє забезпечити безпечне та прозоре застосування ШІ в різних галузях.

Україна прагне орієнтуватися на європейські стандарти у цій сфері. Європейський Союз активно працює над створенням єдиних правових норм для ШІ, які можуть стати прикладом для українського законодавства. Перший у світі комплексний нормативний акт щодо штучного інтелекту - Регламент (ЄС) № 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року, що встановлює гармонізовані правила щодо штучного інтелекту (Акт про штучний інтелект) (Artificial Intelligence Act) набрав чинності 01.06.2024 р. Він регулює правила у сфері штучного інтелекту та спрямований на класифікацію та регулювання програм штучного інтелекту на основі їхнього потенційного ризику [4, 5]. При гармонізації європейського законодавства в Україні важливо

враховувати національні особливості та потреби суспільства, що дозволить забезпечити ефективне впровадження та адаптацію штучного інтелекту, до специфіки внутрішніх потреб.

Однією з головних проблем є визначення відповідальності за наслідки рішень, прийнятих штучним інтелектом. Наприклад, у разі аварійного відключення електропостачання через помилкове рішення автоматизованої системи керування виникає питання: хто має нести відповідальність - виробник обладнання, розробник програмного забезпечення чи оператор системи? Розв'язання цієї проблеми є ключовим елементом правового регулювання.

Також значну увагу слід приділяти питанням етики у використанні ШІ [6, 7]. Незважаючи на всі переваги, які надає ця технологія, існують ризики, пов'язані з дискримінацією, порушенням приватності та маніпуляцією даними. Законодавство повинно забезпечувати баланс між інноваціями та захистом прав людини.

Крім того, важливим є розвиток освіти та підготовка кваліфікованих фахівців у сфері ШІ. Створення правової бази має супроводжуватися підвищенням обізнаності громадськості щодо переваг та ризиків цієї технології. Для цього необхідно впроваджувати освітні програми, проводити наукові дослідження та популяризувати етичні стандарти.

Таким чином, правове регулювання ШІ в Україні має враховувати такі принципи: прозорість, відповідальність, етичність та безпека. Дотримання цих принципів дозволить мінімізувати ризики та максимально використати потенціал цієї технології.

Отже, розвиток правової бази у сфері штучного інтелекту є комплексним завданням, що потребує участі не лише державних органів, а й науковців, юристів, програмістів та суспільства в цілому. Лише спільними зусиллями можна створити правове середовище, яке сприятиме розвитку інновацій та водночас захищатиме права людини.

Список використаних джерел

1. Губа Л.М., Басова Ю.О., Барабаш В.О. Використання штучного інтелекту в інтелектуальній власності: тенденції та виклики. *Інноваційні аспекти систем безпеки праці, цивільного захисту та захисту інтелектуальної власності* : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (Полтава, 27-28 березня 2024 р.). Полтава : ПДАУ, 2024. С. 119–122.

2. Рекомендації щодо відповідального використання ШІ: питання права інтелектуальної власності. 2024. URL: <https://me.gov.ua/view/2d134af9-482d-458b-a43d-67b36742ce95>

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022р. № 2811-IX, (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 15.11.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU)

2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>

5. Європарламент ухвалив перший у світі закон про штучний інтелект. URL: <https://surl.li/hgddmn>

6. Бруяка, А. В., Бруяка Я. В. Етика використання штучного інтелекту для створення наукових текстів. 2024. С. 34-37.

7. Губа Л., Ткаченко А., Басова Ю. Етичні аспекти використання штучного інтелекту у товарознавчій експертизі: *Досвід і проблеми судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 28 вересня 2023 р.). Львів: ЛьвівНДЕКЦ, 2023. С. 64-68.

УДК 347.7

ПРИНЦИП ВИЧЕРПАННЯ ПРАВ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДО КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

*Басова Ю.О., кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри механічної та електричної інженерії
Левченко Ю.В., кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри механічної та електричної інженерії
Кея О.О., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава*

У сучасному цифровому середовищі питання дотримання авторських прав, принципу вичерпання прав та регулювання використання комп'ютерних програм набуває особливої важливості через швидкий розвиток технологій і зростання обсягів цифрового контенту [1]. Принцип вичерпання прав є важливим теоретичним аспектом авторського права, який необхідно розглянути для кращого розуміння відносин між правовласником і користувачами програмного забезпечення [2, 3].

Суть принципу вичерпання прав полягає в тому, що правомірно введений в обіг примірник твору в подальшому може поширюватися без згоди автора і без виплати йому винагороди. Принцип вичерпання права на розповсюдження, також іменованій іноді «правилом першої продажу», сформульований у ст.16 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4].

Правило першого продажу має суворо територіальне обмеження. Мається на увазі, що екземпляр повинен надійти в продаж і може поширюватися на території однієї і тієї ж держави. Інакше, при ввезенні екземплярів з території іншої держави, може бути порушено виключне право правовласника на імпорту. Справа в тому, що в інших країнах екземпляри можуть вироблятися третіми особами на цілком законній підставі, і з різних причин не будуть вважатися контрафактними, зокрема через відсутність охорони твору в даній країні.

Вичерпання прав не відбувається, якщо твір почав поширюватися мережевими чи іншими способами, не пов'язаними з продажем матеріальних носіїв. До екземплярів комп'ютерних програм застосовується правило першого